

Priloga: Rzd-01-21-00037-01

Datum: 22. 07. 2021

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00096**

Ime enote: **Istrskobeneški govori v slovenski Istri**

Sinonimi imena enote:

Istrobeneščina

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **ustno izročilo in ljudsko slovstvo**

Podzvrsti:

narečja

Tipološka gesla:

govor

Kratek opis:

Istrskobeneški govori so italijanski narečni govori, ki jih pri sporazumevanju uporabljajo pripadniki italijanske narodne skupnosti v priobalnih mestih slovenske Istre (Koper, Izola, Piran) in njihovih neposrednih zaledjih.

Opis:

Istrskobeneški govori v slovenski Istri so italijanski narečni govori v priobalnih mestih Koper/Capodistria, Izola/Isola in Piran/Pirano ter njihovih neposrednih zaledjih. Istrobeneščina je pogovorni jezik večine pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Njene krajevne različice se danes na račun knjižne slovenščine in knjižne italijanščine, jezikov javnega sporazumevanja v slovenski Istri, postopoma umikajo iz rabe.

Gledano genetsko jezikoslovno je istrobeneščina del istrskobeneškega narečja (it. il veneto istriano ali l'istoveneto), ki je v Istri zgodovinsko prisotno v priobalnih istrskih mestih ter v nekaterih krajih v dolini reke Mirne. Skupaj s tržaškim, bizjaškim in gradeškim sodi med t. i. kolonialna beneška narečja beneške narečne skupine italijanskega jezika, kamor sodijo še celinska in lagunska/benečanska (venecijanska) beneška narečja.

V osnovi istrskobeneški govori poznajo 7 samoglasnikov in 21 soglasnikov, pri čemer so soglasniki lahko le enojni, tako kot v vseh severnoitalijanskih narečjih. Poleg tega omenjeni govori delno ohranjajo arhaične latinske dvoglasnike (npr. mjel 'med') in nenaglašene samoglasnike (npr. 'anema 'duša'). Soglasniški skupini -vr- v medglasju govorci dodajajo samoglasnik a (npr. 'kavara 'koza'), ohranjajo končni -a, pri nedoločniku pa izpuščajo samoglasnik -e (npr. an'dar 'iti'), kakor tudi za r, l, n pri besedah s poudarkom na zadnjem zlogu (npr. par 'zdeti se'). Samoglasnik ohranjajo v primeru besed z izvornim dvojnimi soglasnikom (npr. 'kale 'ulica') in če ima -e morfološko funkcijo – izraža množino (npr. 'vene 'žile'). V istrskobeneških govorih končni -o odpade (npr. man 'roka'), če beseda ni imela izvorno dvojnega soglasnika (npr. 'ano 'leto'). Pri priponah pa je mogoče opaziti izpust končnega o tudi po soglasnikih r, l (npr. kale'ger 'čevljar').

Do danes ohranjene posebnosti posameznih istrskobeneških različkov je mogoče

slišati iz ust starejših govorcev in se ohranjajo predvsem v domačem krogu in med sogovorniki iz istega kraja ter se največkrat prenašajo s starejših na mlajše generacije. V pogovorih z drugimi pripadniki italijanske narodne skupnosti, izvzemši nebeneško govoreče Italijane, pa uporabljajo splošnejšo različico istrskobeneškega narečja. Skupna pogovorna istrobeneščina se uporablja tako na prireditvah društev in skupnosti v omenjenem okolju (npr. Festival istrskobeneškega narečja) kot tudi ob formalnih priložnostih v vseh italijanskih institucijah v slovenski Istri (npr. sestanki Italijanske unije, Obalne samoupravne skupnosti, učiteljskega zbora idr.).

Prav tako se ti govori pojavljajo v ljudskem slovstvu in književnem ustvarjanju ter so dokumentirani v nekaterih jezikoslovnih in poljudnih delih. Istrobeneški govori v slovenski Istri so dokumentirani v narečnih slovarjih (Koper – Manzini in Rocchi 1995, Izola – Sau 2009, Piran – Lusa 2004). Njihovo besedje so zbirali tudi narečjeslovci Franco Crevatin, Rada Cossutta in Goran Filipi, danes pa se z istrobeneščino aktivno ukvarja dialektologinja Suzana Todorović. Književno ustvarjanje v narečju spodbujajo samoupravne skupnosti in krajevna kulturna društva, ki v svojih periodičnih publikacijah (npr. Il Trillo, La Città, La Colomba, La voce del mandracchio) objavljajo tudi besedila v narečju.

Istrskobeneško narečje je (podobno kot ostala kolonialna beneška narečja) nastalo s širjenjem političnega in kulturnega vpliva Beneške republike in beneške italijanščine v priobalni pas Furlanije (na prvotni furlanski) in Istre (na prvotni istriotski jezikovni prostor). Prve pogodbe o zaščiti in zvestobi med Benetkami in istrskimi mesti segajo v 10. stoletje (Koper leta 932). Večina znanih pogodb je iz 12. stoletja, do dokončne politične podreditve pa je prišlo v drugi polovici 13. stoletja. Začetek jezikovnega benečanjenja Istre (ob političnem in kulturnem) se navadno postavlja v 14. stoletje. V obdobju 14. in 15. stoletja so namreč viri v ljudskem jeziku (tj. ki niso v latinščini) pisani v beneški italijanščini (knjižna italijanščina se pojavlja od 16. stoletja dalje). Najstarejše besedilo v istrskobeneškem narečju v slovenski Istri je najverjetneje Mariegola (statut) bratovščine svetega Antona iz 14. stoletja.

Datacija:

14. stol.

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **KOPER (KOPER)**

Opis lokacije:

mesta Koper, Izola, Piran in naselja Ankanan, Barizoni, Kolomban, Cerej, Hrvatini, Premančan, Spodnje Škofije, Bertoki, Škocjan, Šalara, Bošamarin, Jagodje, Dobrava pri Izoli, Strunjan, Portorož, Lucija, Seča, Parecag, Sečovlje, Dragonja

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **401160** X: **45480**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev; posamezni nosilci se ne evidentirajo v registru

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00096.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Suzana Todorović, 2020

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Pokrajinski muzej Koper**

Strokovna področja:

jezikoslovje, etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Istrskobeneško narečje je poleg slovenščine in njenih narečij že stoletja del jezikovne krajine Istre. Tako kot naseljevanje Slovanov v notranjosti polotoka s strani frankovske države (konec 8. stoletja) je tudi precej poznejše naseljevanje Benečanov v priobalnih mesta (od druge polovice 13. stoletja dalje) korenito spremenilo prvotno jezikovno podobo polotoka. Iz časa antike tu prisotni furlanščino in istriotščino sta v celinskem delu polotoka nadomestili slovenščina in čakavska hrvaščina, predvsem v priobalnih mestih pa beneška italijanščina.

Med letoma 1946 (Pariška mirovna konferenca) in 1956 (Londonski memorandum) je Istro zapustilo po ocenah kar dve tretjini avtohtonega prebivalstva, po večini italijansko govorečega. Število rojenih govorcev istrskobeneškega narečja se je v tistem času zelo zmanjšalo. Po popisu iz leta 2002 je v slovenski Istri živelo 2.873 pripadnikov italijanske narodne skupnosti, ki so za svoj materni jezik navedli italijanščino. Po izsledkih jezikoslovnih raziskav je to lahko standardna italijanščina ali katerikoli italijanski dialekt, za večino pa je materni jezik vendarle istrskobeneško narečje, ki opravlja tudi simbolno identifikacijsko vlogo skupnosti Italijanov. Je pomemben del identitete prebivalcev slovenske Istre, ki jih družijo skupnosti in društva, ki s svojimi aktivnostmi skrbijo za njegovo ohranjanje in prenos. Vpis istrskobeneških govorov v register pomeni strokovno prepoznavo jezika skupine ljudi, ki bo povečala zavedanje o njegovem pomenu v lokalni skupnosti.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **22. 07. 2021**

Št.: **Rzd-01-21-00037-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Razlog:

Št.:

16. ZAZNAMKI